

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

NOVEMBER 7 • 2015

Spaniens mynt under medeltiden
Kungligheter på privatbankssedlar
Kroatiska sedlar tryckta på svenskt papper
Myntkonservering

Pris 30 kr

Stack's Bowers Galleries Presents

The Lennart Philipson Collection of Swedish Coins

A Featured Collection in the January 2016 NYINC Showcase Auction
January 6-9, 2016 | Consignment Deadline: November 9, 2015

1/2 Daler, 1561.
Erik XIV (1560-68).

Daler, (15)94.
Sigismund (1592-99).

Riksdaler, 1676.
Karl XI (1660-97).

Contact a consignment representative for more information today!
California, USA: 800.458.4646 | New York, USA: 800.566.2580 | Info@StacksBowers.com

Showcase Auctions

1231 East Dyer Road, Suite 100
Santa Ana, CA 92705 USA • 949.253.0916
info@StacksBowers.com • StacksBowers.com
New York • Hong Kong • Irvine • Paris • Wolfeboro
SBP SvenskNumis NYINC2016 151006

Stack's *Bowers*
GALLERIES

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

KANSLI OCH REDAKTION

Banérgatan 17 n b
115 22 Stockholm
Tel. 08 - 667 55 98
Måndagar
kl. 10 - 12 och 13 - 16
Fax 08 - 667 0771
info@numismatik.se

Plusgiro 150007 - 3
Bankgiro 219 - 0502
Svenska Handelsbanken

CHEFREDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE

Monica Golabiewski Lannby
monica@numismatik.se

PRENUMERATION

200 kr / år (8 nr)
Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt
Kom ihåg att
meddela adressändring!

SNT trycks med bidrag från
*Gunnar Ekströms stiftelse för
numismatisk forskning* samt
*Sven Svenssons stiftelse för
numismatik*.

Redaktionen ansvarar inte för ej beställt
material. Texter och bilder i SNT lagras
elektroniskt och publiceras som pdf på
föreningens hemsida. Den som sänder
material till SNT medger detta.

Register över alla artiklar och
notiser i SNT 1977 - 2014 finns i
sökbart pdf-format på hemsidan.

TRYCK

Pipeline Nordic AB

ISSN 0283-071X

HÖSTEN 2015

Föreningens aktiviteter

Våra medlemmar är varmt välkomna till SNF:s föreningskvällar. De är med få undantag förlagda till sista onsdagen i månaden, vår och höst. Vi ses både i samband med föredrag och under enklare former, alltid med ämnet numismatik.

GUSTAV II ADOLF var född 1594. Endast sjutton år gammal blev han Sveriges kung år 1611. Vid sin sida hade han Axel Oxenstierna, rikskansler 1612-1654. Staden Borås fick sitt privilegiebrev av kungen 1622 och när Borås Enskilda Bank (grundad 1866) gav ut sina 100- och 50-kronorssedlar 1894 valde man att på dessa visa skulptören Bengt Fogelbergs staty - den som står på Gustav Adolfs torg i Göteborg - av stadens grundare. Gustav II Adolf stupade vid Lützen den 6 november 1632.

Traditionen med Gustav Adolfs-bakelse började redan 1854 i samband med Gustav II Adolf-statyns invigning i Göteborg. Några dagar före statyns avtäckning hade konditor Rubenson gjort reklam i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning för sina Gustav Adolfs-karameller med kungens bild. Rubenson arrangerade varje år en uppskattad utställning av sina konsthärligt utförda bakverk och konfektyrer. GHT recenserade julutställningen 1854: *"Man finner här artiklar, vilka kunna kallas verkliga små konstverk i sitt slag, som t.ex. små avbildningar av Gustav Adolfsstatyn, medaljonger innehållande kopior av kända genremålningar, utförda i choklad och socker etc."* (wikipedia.org/wiki/Gustav_Adolfsbakelse)

Bengt Fogelbergs staty av Gustav II Adolf på Borås Enskilda Banks 50-kronorssedel.

DECEMBER

2 Julfest

Plats Banérgatan 17

18.00 Föreningens traditionella julfest med glögg, lussekatter och julgodis. En mindre julauktion kommer att genomföras med enklare material ur Sven Svenssons samlingar. Någon förteckning sänds inte ut i förväg. Kontant betalning vid auktionstillfället.

Varmt välkomna!

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Adress: Banérgatan 17 n b, Stockholm. T-bana Karlslan; buss 4, 44, 76

Kansliet är öppet: måndagar kl. 10 - 12 & 13 - 16

Kansliet är stängt: midsommar - 1 september; jul- och nyårshelgerna

Hemsida: www.numismatik.se

SNT finns på Facebook

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

presenteras även på Svenska Numismatiska Föreningens och Kungl. Myntkabinettets hemsidor:
www.numismatik.se – www.myntkabinettet.se

Den tryckta tidskriften kommer ut första veckan i februari – maj, september – december.
På hemsidorna kan man sedan ta del av SNT i lågupplöst pdf-format.

1/12 sida
47 x 50
mm
250 kr

1/8 sida
72 x 50
mm
350 kr

1/6 sida
47 x 105
mm
400 kr

1/4 sida
72 x 105
mm
600 kr

1/2 sida
151 x 105
mm
1 200 kr

Helsida
151 x 214 mm
2 000 kr
2:a och 3:e
omslagssidan
2 500 kr
4:e omslagssidan
5 000 kr

SNT behåller sina låga annonspriser även 2015

Annonser på årsbasis får dessutom 20 % rabatt!

Behöver du professionell formgivare till din annons?

Kontakta: annons@numismatik.se

Annonstopp senast den 1:a i månaden före utgivning

Radannonser: enskilda SNF-medlemmar erbjuds **gratis annons** med högst tre rader
att köpa, sälja eller byta samlarobjekt

Annonser som inte är förenliga med SNF:s, FIDEM:s och AINP:s etik avböjs

Innehåll SNT 7 • 2015

ARTIKLAR OCH NOTISER

SID.

Spaniens mynt under medeltiden – en introduktion (1)	149–155
Kungligheter på privatbankssedlar	156–158
Kroatiska sedlar tryckta på svenskt papper	160
Myntkonservering — ett sublimt, gränsöverskridande konsthantverk (2)	161–164

FASTA RUBRIKER

LOKALA NUMISMATISKA FÖRENINGAR & MYNTKLUBBAR I SNF	155
NYTT OM BÖCKER. <i>Sveriges Mynthistoria Landskapsinventeringen 12, Myntfynd från Skåne, Kristianstads län</i>	159
PRESSKLIPP 1911. <i>Svensk myntsamling i Tyskland</i>	165
AUKTIONER & MÄSSOR	165

OMSLAG

Borås Enskilda Banks 50-kronorssedel 1894, tryckt hos AB Jacob Bagges Sedeltryckeri i Stockholm. Denna bank och Göteborgs Enskilda Bank hyllade i sina utgivningsrätter sina respektive städers grundare genom att avbilda Gustav II Adolf på flera sedelvalörer. På Boråsbankens sedelvalörer 100 och 50 kronor återfinns Bengt Fogelbergs (1786–1854) bronsstaty av Gustav II Adolf nederst till vänster. Baksidan på de tre valörerna 100, 50 och 10 kronor visar en bröstbild av samme kung. Läs mer om kungligheter på privatbankssedlar i Magnus Widells artikel på sidorna 156–158.

SEDELN PÅ OMSLAGET TILLHÖR KMK. SKANNAD AV MGL.

SPANIENS MYNT UNDER MEDELTIDEN

– en introduktion (1)

Av Lennart Castenhag

Under medeltiden fanns egentligen inte nationen Spanien. Det var först under 1400-talets andra hälft, när Kastilien och Aragonien hade ingått personalunion 1492, som ett Spanien började växa fram, men då hade också medeltiden börjat gå mot sitt slut. Ättlingarna till den kastilianska drottningen Isabella och den aragoniske kungen Ferdinand lade grunden till det Spanien som på 1500-talet steg fram som en europeisk stormakt.

Fram till och med 700-talet

På 800-talet f.v.t. spred sig de indo-europeiska kelterna ner över Iberiska halvön med sina vapen av järn, hästar och vagnar. De lade snabbt under sig ursprungsbefolkningen, men en folkspillra lyckades de inte betvinga och den finns fortfarande kvar i norra Spanien – det baskiska folket. Baskiskan är inte besläktat med något annat språk i världen.

De feniciska handelsmännen fick kontakt med Iberiska halvön på 700-talet f.v.t. Hundra år senare anlade grekerna kolonier utmed den spanska medelhavskusten. Det var grekerna som gav halvön namnet *Iberia*.

På 200-talet f.v.t. blev Iberiska halvön en del av det romerska riket under namnet *Hispania*. Romersk lag infördes och för första gången kunde Iberiska halvön liknas vid ett enat rike.

Visigoterna drev in på Iberiska halvön efter det att Västrom hade kollapsat år 476. Visigotiska riket etablerades med Toledo som huvudstad och romersk lag fortsatte att gälla. Kristendomen blev även fortsättningsvis den allmänna religionen.

Muslimska erövrare (morerna) etablerade emiratet *Córdoba* under 700-talet. Emiratet täckte hela Iberiska halvön så när som på kustrem-

san i norr, kungariket *Asturien*. Den muslimska invandringen skedde under fredliga former och morerna kom att leva sida vid sida med den kristna befolkningen. Muslimerna berikade Iberiska halvön både kulturellt och vetenskapligt. Bild 3.

Marca Hispanica

I Frankerriket kände man viss oro över situationen och buffertzonen *Marca Hispanica* (Spansk mark) etablerades i början av 800-talet.

Den medeltida historien på Iberiska halvön från och med tidigt 800-tal handlar huvudsakligen om hur spillrorna av det forna kristna *Visigotiska riket* skulle återta kontrollen över Iberiska halvön. *Aragonien* skulle komma att spela en betydande roll i detta maktspel. Kartan bild 3

3. Marca Hispanica (Spansk mark) etablerades under tidigt 800-tal som en buffertzona mot emiratet Córdoba. Observera det lilla grevskapet Kastilien.

1. Romano-keltiskt mynt från tiden 200–100 f.v.t.

2. Dirhem 796–822, Al-Hakam I, Córdoba.

visar Aragonien som ett obetydligt bergsrike inom *Marca Hispanica*. *Kastilien* skulle bli den andra stora maktaktorn i kampen om Iberiska halvön, men vid 800-talets inledning fanns inte detta rike – det var ett obetydligt grevskap i sydöstra delen av Asturien.

Vikingarnas plundringar

Vikingarna nådde Iberiska halvöns norra kust i början av 800-talet och gjorde affärer med invånarna i furstendömet Asturien. Vid mitten av 800-talet trängde vikingarna in i al-Andalus och plundrade Sevilla. De överväldigades av allt guld, silver och ädla stenar som de roffade åt sig.

4. Dirhem 1150–1238, Almohaderna, anonym, okänd myntort. 14,3 x 15,0 mm, 1,535 g. Se karta, bild 7.

9. Dinero 1085–1109, Alfonso VI, Toledo. 18,5 mm, 1,215 g. Ref.: MEC (6) 323. Frånsidans bild är ett kristogram. Omskrift: ANFVS REX) (+TOLETVO.

11. Dinero 1126–1157, Alfonso VII, León, 17,8 x 18,6 mm, 0,820 g. Ref.: MEC (6) 335. Frånsidans bild är ett fantasimotiv uppbyggt av bågar och krokar.

10. Dinero 1085–1109, Alfonso VI, Toledo. 15,9 mm, 0,735 g. Ref.: MEC (6) 326.

Plundringståget fortsatte mot Córdoba, men där var befolkningen förvarnad och staden var bättre befäst än Sevilla. Besvikna vände vikingarna åter mot Sevilla och fann att den kvarlämnade vaktstyrkan hade övermannats och skeppen bränts. Endast ett fåtal nordbor lyckades ta sig hem efter denna "expedition" i Särkland.

Åren därefter företog nordborna ytterligare resor mot Iberiska halvön och de seglade även in genom Gibraltar sund och besökte bland annat Mallorca.

Almoravider och Almohader

Emiratet Córdoba upplöstes år 1031 och ersattes av ett antal muslimska småstater (*taifas*) utan gemensam krigsmakt.

Almoraviderna var en krigiskt sinnad muslimsk sekt som drog in på Iberiska halvön från nordvästra Afrika och förde ett grymt erövringskrig mot de muslimskt kontrollerade områdena. År 1110 hade de lagt under

sig hela det forna emiratet Córdoba.

Almohaderna var en muslimsk fanatisk sekt med ursprung söder om Marocko. De invaderade al-Andalus vid mitten av 1100-talet och deras krigshär var omöjlig att besegra när den intog Sevilla och Córdoba år 1148.

För att förtydliga de politiska förändringarna på Iberiska halvön visas några historiska kartor, bild 5–8.

Efter det att Navarra blivit en del av Aragonien och Granada hade erövrats av Kastilien, fick den politiska kartan det utseende som visas på bild 8. Kastilien och Aragonien hade ingått personalunion och omfattade hela Iberiska halvön utom Portugal.

Kastilien – från grevskap i skymundan till mäktigt rike

På 800-talet var Kastilien ett obetydligt grevskap i norra delen av Iberiska halvön. Bild 3. Rodrigo var greve av Kastilien åren 860–873. Han stod det asturiska kungahuset nära och gjorde sig ryktbar i striderna mot muslimerna. Hans son Diego Rodríguez visade sig också vara framgångsrik i strid och det befästa Burgos anlades av honom till skydd mot muslimerna.

Sancho III av Navarra utökade sitt lands gränser så att det kom att omfatta hela det kristna området på norra Iberiska halvön utom Katalonien. Bild 5. Inför sin död år 1035 lade Sancho III upp en plan för hur riket skulle fördelas mellan söner. Äldste sonen Ramiro I tilldelades Aragonien, näst äldste sonen García III Navarra (Pamplona) och yngste sonen Ferdinand I fick León samt det nybildade riket Kastilien.

5. Iberiska halvön år 1030 och 1035.

6. Iberiska halvön år 1118.

12. Dinero 1158–1177, Alfonso VIII, 18,3 mm, 0,920 g. Ref.: MEC (6) 363. Om-skrift i översättning: Alfonso kung av Toledo. På åtsidan ses Alfonso VIII som barn. På fransidan Ferdinand II av León (Alfons farbror och förmyndare).

13. Dinero 1158–1284, Alfonso VIII och Alfonso X, Toledo. 16,5 mm, 0,750 g. Ref.: MEC (6) 379.

14. Dinero 1188–1230, Alfonso IX, Salamanca. 16,5 mm, 0,790 g. Ref.: MEC (6) 354. På åtsidan ses kammusslor i varje korsvinkel. På fransidan ett höger-vänt lejon, Leóns vapen.

Myntning introduceras i Kastilien

Alfonso VI var son till Ferdinand I och han var kung av Kastilien och León fram till sin död 1109. Han lyckades utöka Kastiliens gränser söderut och intog den viktiga staden Toledo. Bild 6. Alfonso VI introducerade myntningen i Kastilien. I León och Toledo lät han slå silvermynt i slutet av 1000-talet. Bild 9 och 10.

Penningekonomi

Alfonso VII efterträdde sin mor Urraca som regent över Galicien, León och Kastilien 1126–1157. Alfonso VI var hans morfar.

Under 1100-talet gick Iberiska halvön in i en penningekonomi – mynt kom i användning i ökad utsträckning inom handeln och produktionen i myntverken ökade. Detta medförde att mynten blev av sämre kvalitet, framförallt med avseende på silverhalten, vilket tydligt framgår när vi studerar Alfonso VII:s mynt.

I numismatiskt hänseende är Alfonso VII:s regeringstid ytterst intressant, men den sätter också den numismatiker på hårda prov som vill ägna sig åt detta område. Variationsrikedomen på mynten är nämligen omfattande men de olika mynttyperna är antingen sällsynta eller unika. Alfonso VII:s mynt är således ett samlarområde för den som söker utmaningar utöver det vanliga. Bild 11 visar ett av hans mynt.

Vad var det då som gjorde att denna situation uppstod? En möjlig förklaring är att Alfonso VII tillämpade *renovatio monetae*, reguljära myntindragningar (se Svensson 2012).

När Alfonso VII dog år 1157 lämnade han efter sig ett mäktigt rike som delades upp mellan sönerna Sancho III (Kastilien och Toledo) och Ferdinand II (León). Sancho III dog året därpå, endast tjugofyra år gammal. Hans hustru Blanca Garcés hade dött i barnsäng och tronarvingen Al-

fonso (sedermera Alfonso VIII) var bara ett litet barn (f. 1155 d. 1214).

Almohadernas makt bryts

När Alfonso /VIII/ föddes var det en svår tid för kungariket Kastilien-Toledo. Mäktiga adelsfamiljer stred om kontrollen över den unge kungen och oreda uppstod i riket. Kung Ferdinand II av León (Alfonsos VIII:s farbror) hade nu möjlighet att ta kontroll över riket. I stället blev han Alfonsos förmyndare och lärare. Myntet på bild 12 visar på åtsidan Alfonso VIII som barn och på fransidan farbrodern kung Ferdinand II av León. I MEC (6) vågar man sig inte på en datering, men myntet torde vara slaget före Alfonsos myndighetsdag.

År 1177 ingick Alfonso VIII äktenskap med Eleanor av England, dotter till Henrik II och Eleanor av Akvitani. Alfonso VIII blev således svåger till Rickard Lejonhjärta.

7. Iberiska halvön år 1150.

8. Iberiska halvön år 1492.

15. $\frac{1}{4}$ maravedí 1252–1284, Alfonso X, Sevilla. 15,9x17,1 mm, 0,720 g. Ref.: MEC(6) 383. Åtsidans inskrift: ANFONSVS REX CASTELLE ET LEGIONIS (kung Alfonso av Kastilien och León). I frånsidans kvadrant 2 och 4 ses slottsfasader (Kastiliens vapen). I kvadrant 1 och 3 ett lejon som rör sig åt vänster (Leóns vapen).

16. Obolo 1252–1284, Alfonso X, León. 13,1x14,5 mm, 0,410 g. Ref.: MEC(6) 435. Omskrift i översättning: Kastilien) (León).

Alfonso VIII strävade efter att utvidga sitt rike ytterligare söderut, men almohadernas armé var honom övermäktig. Genom att alliera sig med ett antal kristna furstar lyckades han till sist bryta almohadernas maktposition år 1212. Han blev nära vän med den nästan jämnåriga kung Alfonso II av Aragonien, vilket innebar att dessa två kungadömen kom närmare varandra.

Myntet *bild 13* är en typ av *dinero* som slogs i Toledo under lång tid, närmare bestämt från andra halvan av 1100-talet till slutet av 1200-talet. Myntet är en immobilisering, det fick samma utseende under mer än en kung, i det här fallet under kungarna Alfonso VIII och X.

Det självständiga kungariket León-Galicien

Alfonso I ärvde kungariket León-Galicien av sin far Ferdinand II. Kungariket hade ju brutits loss från Kastilien i samband med Alfonso VII:s fränfalle år 1157, men Alfonso IX fick finna sig i att hamna i skuggan av Kastilien och Aragonien. *Bild 14* visar ett av hans mynt. När Alfonso IX dog år 1230 återförenades León-Galicien med Kastilien-Toledo.

17. Cornado 1284–1295, Sancho IV, Murcia. 17,7x18,9 mm, 0,735 g. Ref.: MEC(6) 453 var. Omskrift i översättning: Sancho, kung av (Kastilien och León).

18. Dineros blanco 1295–1312, Ferdinand IV, Toledo. 17,2x18,0 mm, 0,830 g. Ref.: MEC(6) 483. Omskrift i översättning: F[erdinand], kung av Kastilien) (och León).

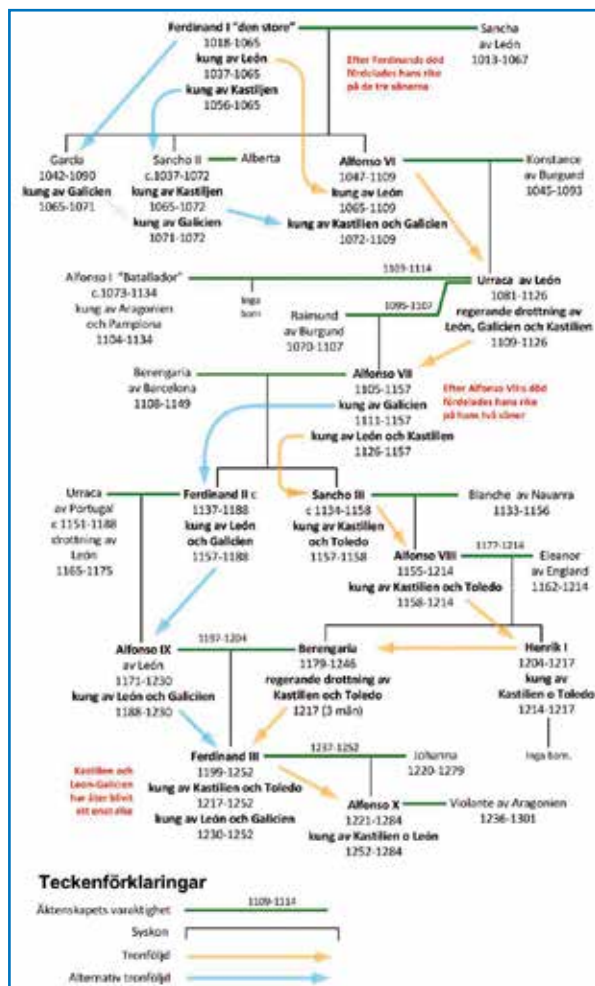

Modernisering av rättsväsendet

Alfonso X var kung av Kastilien, León och Galicien 1252–1282. Han har gått till historien som Alfonso "den vise/den lärde" bland annat på grund sina insatser inom rättsväsendet.

Alfonso X introducerade myntet en kvarts *maravedí*, präglat i Sevilla. Maravedi utgavs för att ersätta Almoravidernas guldmynt *morabitino*. Maravedins värde sänktes senare i takt med att silverhalten i myntet för-

Kastiliens kungalängd under högmedeltiden

19. Cornado 1312–1350, **Alfons XI**, Coruna. 18,1x19,0 mm, 0,810 g. Ref.: MEC(6) 504. Omskrift i översättning: Alfonso, kung av) (Kastilien och León).

21. Cornado 1350–1368, **Peter I**, Burgos. 18,5x19,7 mm, 0,675 g. Ref.: MEC(6) 543. Omskrift i översättning: Kung Peter) (Kung Peter av Kastilien).

23. Cruzado 1369–1379, **Henrik II**, Sevilla. 20,5 mm, 1,300 g. Ref.: MEC(6) 567. I fransidans tredje korsvinkel ses bokstaven S för myntorten Sevilla. Omskrift i översättning: Henrik med Guds nåd, kung) (Henrik med Guds nåd.

20. Noven 1331–1350, **Alfonso XI**, León. 17,2x18,4 mm, 0,760 g. Ref.: MEC(6) 524. Omskrift i översättning: Kung av Kastilien) (León).

22. Real 1350–1366, **Peter I**, Sevilla. 26,6x27,2 mm, 3,310 g. Ref.: MEC(6) 540 var. Omskrift åtsida: +DOMINVS MICH ADIVTOR ET EGO DISPICIAM INICOS MEOS (Herre, var till min hjälp, och jag skall försonas med mina fiender / Peter, kung av Kastilien o León). Omskrift frånsida: + PETRVS REX CASTELLE E LEGIONIS (Peter, kung av Kastilien och León).

24. Cornado 1369–1373, **Henrik II**, Segovia. 17,8 mm, 0,775 g. Ref.: MEC(6) 576. Omskrift i översättning: Henrik) (Kastiliens kung.

sämrades. Så småningom blev det ett billonmynt, ett mynt med obetydlig silverhalt.

I slutet av 1200-talet hade de kastilianska kungarna utvidgat sitt rike så långt söderut att Sevilla kom att ligga inom Kastiliens gränser. Bild 8. I Sevillas myntverk produceras en stor mängd mynt för de kastilianska regenterna. Bild 15. Även i myntverket i León lät Alfonso X slå mynt. Bild 16.

Myntet *cornado* introduceras

Sancho IV var Kastiliens regent åren 1285–1295. Han var den förste att slå *cornado*, vilket blev ett populärt mynt som slogs fram till början av 1400-talet. Cornado är bildat ur ordet *coronado*, som betyder krönt. Bild 17.

Ferdinand IV efterträdde sin far Sancho IV på Kastiliens tron som tioåring. Myntet på bild 18 är en *dineros blanco* slaget i Toledo.

Alfonso XI var kung av Kastilien, León och Galicien 1312–1350. Han lät bland annat slå cornado. Bild 19. Jämför bild 17. Han lät även slå *noven* under senare delen av sin regerings-tid. Bild 20. Jämför obolon på bild 16 som slagits för Alfonso X i León åt-tio år tidigare. Det som främst skiljer dessa mynt åt är storlek och vikt.

Silvermyntet *real* introduceras

Peter I var den ende av Alfonso XI:s barn som var född inom äktenskapet. Han efterträdde sin far som Kastiliens kung och regerade 1350–1369. Han har gått till historien som "den grymme" och han orsakade inbördes-krig men störtades och dödades i ett fältslag av sin halvbror Henrik II.

Peter lät slå *cornado* som sina förfäder, men hans porträtt på dessa mynt visades *en face*. Det vanliga var an-nars att kungarnas porträtt visades i profil. Bild 21.

I numismatiskt hänseende var Peter I en av de mer intressanta kungarna i Kastilien – han introducerade det stora silvermyntet *real*. Bild 22. Åtsidans långa omskrift är hämtad ur den latinska bibeln, psalm 117, strof 7.

Trastamara-dynastin grundas

Henrik II störtade sin grymme halvbror Peter I och efterträdde honom som Kastiliens monark 1369–1379. Henrik var son till Alfonso XI och hans älskarinna Eleanor av Guzman. På lantgodset Trastamara i Galicien

växte Henrik upp tillsammans med sin mor och sina många syskon. Efter det att Henrik blivit Kastiliens kung tog han sig ättenamnet Trastamara.

Henrik II introducerade myntet *cruzado* (kors). Bild 23. På dess frånsida ses ett kors i stället för Kastiliens vapen (slottsfasad). Han lät också slå cornado liksom sina företrädare. Se bild 24 som har en lite märklig gravering. Enricus (Henrik) stavas här med U i stället för V. Kungens hela namn fick inte plats på åtsidan så bokstaven S hamnade på frånsidan. I frånsidans fält, ovanför slottsfasaden, står SE vilket visar myntorten Segovia.

Myntet *blanca* introduceras

Johan I var kung av Kastilien och León åren 1379–1390 och han efterträdde sin far Henrik II. Kastilien hade vid den här tiden blivit ett mäktigt rike.

Johan I lät slå praktfulla *reales* under sin första myntningsperiod. Bild 25. Myntet har stora likheter med den real som Peter I introducerade.

25. Real 1379–1385, **Johan I**, Sevilla. 28,0 x 28,3 mm, 3,180 g.
Ref.: MEC (6) 612 var. Åtsidans omskrifter ska läsas sammanhängande. Jämför bild 22. Frånsidans omskrift kan översättas till:
Johan, med Guds nåde, kung av Kastilien.
Myntet slogs under Johans första myntningsperiod, fram till år 1385.
Han regerade till 1390.

26. Blanca 1379–1390, **Johan I**, Sevilla. 20,5 mm, 1,380 g.
Ref.: MEC (6) 622. Omskrifterna ska läsas sammanhängande och blir i översättning: O, Guds Lamm, som borttaget världens synder, förbarma dig över oss.
Frånsidans krönte Y knyter an till regenten, Johan I.

27. Cornado 1390–1406, **Henrik III**, Burgos. 17,5 x 18,3 mm, 0,750 g.
Ref.: AB 591. Omskrifterna läses sammanhängande och blir i översättning:
Henrik, kung av Kastilien och León.

28. Blanca 1390–1406, **Henrik III**, Burgos. 20,4 x 21,8 mm, 1,865 g.
Ref.: MEC (6) 645.
Omskrift i översättning:
Henrik, kung av Guds nåde.

Johan I introducerade myntet *blanca* som blev ett vanligen förekommande billonmynt i Kastilien under medeltiden. Bild 26. Myntet har sin motsvarighet i det franska myntet *blanc* och det tyska myntet *albus*.

Henrik III efterträdde sin far Johan I som Kastiliens kung 1390–1406. Han lät bland annat slå *blanca* i Burgos med sexklöverformade utsmäckningar (sexpass) inom den inre pärlringen. Inom gotisk konst och arkitektur förekom fyrpass, fempass och så vidare. Bild 28. Han lät möjligen även slå *cornado* i Burgos, men vissa forskare anser att myntet möjligen bör attribueras till Henrik II. Bild 27.

Johan II, som efterträdde sin far Henrik III, var kung av Kastilien 1406–1454. Vid tretton års ålder gifte han sig med sin femtonåriga kusin Maria av Aragonien. Paret fick fyra barn, men endast sonen Henrik överlevde spädbarnsåren. Johan II fortsatte traditionen att slå myntet *blanca*. Bild 29.

Myntet *cuartillo* introduceras

Henrik IV, som var son till Johan II, fick öknamnet "den impotente". Visserligen fick han och hustrun Johanna av Portugal en dotter, men det råder tvivel om huruvida Henrik verkligen var hennes far. Han var kung av Kastilien 1454–1474 och fick även titeln *prins av Asturien*, vars innebörd är: Ättling till konungar av ett land som aldrig har regerats av muslimer.

Traditionen att dela ut denna titel hade startat långt före Henrik IV:s tid. Än i dag delas titeln ut och ges till både manliga och kvinnliga tronarvingar. Asturien var ju en del av visigoternas kungadöme under medeltidens begynnelse och föll aldrig i muslimernas händer.

Henrik IV introducerade ett nytt mynt – *cuartillo*. Bild 30. Namnet syftade på att myntet motsvarade en fjärdedels real. Det intressanta med Henriks nya mynt är att det i omskriften innehåller kungens ordningsnummer. Denna egenhet är visserligen inte helt unik, men den är heller inte särskilt vanlig.

29. Blanca 1442–1454, **Johan II**, Toledo. 21,6 x 22,9 mm, 1,750 g. Ref.: MEC (6) 668 var. Omskriften på åtsidan kan översättas till: Johan, kung av Guds nåde. Frånsidans omskrift borde ha samma lydelse som åtsidan, men detta går inte att verifiera.

30. Cuartillo 1454–1474, **Henrik IV**, Toledo. 26,6 mm, 2,265 g. Ref.: (MEC (6) 703 var. Omskrifterna kan översättas till: Henrik den fjärde med Guds nåde) (Henrik, kung av Kastilien och León.

Henrik IV efterträddes av sin halvsyster Isabella I av Kastilien. Hon gifte sig med kung Ferdinand II av Aragonien. De blev ett legendariskt kungapar som det kommer att berättas mer om i nästa avsnitt.

De spanska kungarnas namn har översatts till svenska enligt följande:

Fernando – Ferdinand

Enrique – Henrik

Juan – Johan

Pedro – Peter

I NÄSTA DEL av berättelsen om Spaniens medeltida mynthistoria kommer vi att stifta bekantskap med den andra stora maktfaktorn på Iberiska halvön under medeltiden – kungariket Aragonien-Katalonien.

FOTO OCH GRAFIK: FÖRFATTAREN.

Lästips i SNT

Lindström, T.: Visigoternas präglning av kopparmynt i Spanien. *SNT* 1999:4 s. 76–78.

Litteratur

AB = Alvarez-Burgos, E.: *Catálogo de la Moneda Medieval Castellano-Leonesa*, s. XI al XV. Madrid 1998.

Gustafsson, Th.: *Spanien, en färd genom historien*. Stockholm 2010.

MEC (6) = Crusafont m.fl.: *Medieval European Coinage*, vol. 6, The Iberian Peninsula. Cambridge 2013.

Mozo Monroy, M. & Retuerce Velasco, M.: Själlden spansk mønt fra Ferdinand II av Leon (1157–1188) i Den kongelige Mønt- og Medaillesamling, København. *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 2011:4 i dansk bearbetning av Jens Christian Moesgaard.

Naismith, R. m.fl.: *Early Medieval Monetary History*. England 2014.

Nordberg, M.: *Diktaren på tronen* (om kung Alfonso X). Stockholm 2011.

O'Callaghan, J.F.: *A History of Medieval Spain*. Cornell University Press, 1975.

Shepherd, W.R.: *Historical Atlas*, New York 1911, skannad och publicerad på Internet av University of Texas at Austin

Svensson, R.: *Renovatio Monetæ*. Stockholm 2012.

LOKALA NUMISMATISKA FÖRENINGAR & MYNTKLUBBAR I SNF

Alingsås Numismatiska Förening
Roslagsgatan 27
441 57 Alingsås

Falu-Borlänge Myntklubb
www.fb-myntklubb.se

Göteborgs Numismatiska Förening
www.gwinder.net/gnf.htm

Halmstads Myntklubb
Öringe 111
31291 Halmstad

Kalmar Myntklubb
www.kalmarmyntklubb.se

Katrineholm Flen Vingåker Myntklubb
www.kfvmynt.se

Myntklubben Skilling Banco
www.mksb.se

Myntsamlarklubben Goten
myntsamlarklubbengoten.com

Nola Myntklubb, Örnköldsvik
www.infoom.se/nolamyntklubb

Norrköpings Myntklubb
www.norrkopingsmyntklubb.se

Numismatiska klubben i Uppsala
www.nku.nu

Samlarföreningen Klave
Oskarsgatan 12
331 41 Värnamo

Samlarklubben Numis
Skellefteå

Sigtuna Myntklubb
www.sigtunamyntklubb.se

Stockholms Myntklubb
www.stockholmsmyntklubb.se

Strängnäs Myntklubb
myntintresse.blogspot.se

Södra Dalarnas Myntklubb
medlem.spray.se/sdmyntklubb

Vetlanda Numismatiska Förening
Ölandsgatan 7
574 37 Vetlanda

Villstadortens Myntklubb
Hedvägen 4
314 33 Hyltebruk

Wästerbergslagens Myntklubb
Flatenbergsvägen 4
777 34 Smedjebacken

Ändringar och tillägg?
Kontakta: info@numismatik.se

1. Kopparbergs Enskilda Bank. 10 kronor 1894. Gustav I Vasa.
Tryckt hos AB Jacob Bagges Sedeltryckeri, Stockholm. 133 x 73 mm.

Kungligheter på privat- bankssedlar

Av Magnus Widell

Motiven på våra svenska sedlar varierar. I Svensk Numismatisk Tidskrifts aprilnummer i år har Monica Golabiewski Lannby en intressant artikel om Gustav Vasas förekomst på Riksbankens sedlar. Det fick mig att tänka på att denne kung även avbildats på sedlar från Kopparbergs Enskilda Bank.

De enskilda banker som gav ut sedlar från 1830-talet tills Riksbanken fick monopol på sedelutgivning 1904 har använt sig av flera olika motiv.

Till en början användes ofta bilder av respektive läns- eller landskapsvapen och senare även av vapen för de städer där bankens huvudkontor och större avdelningskontor var inrättade. Andra motiv, som antika gudar och gestalter ur den nordiska mytologin, förekom men även en del kungligheter har avbildats på enskilda bankers sedlar.

De flesta enskilda banker som har porträtt eller namnchiffer på kungligheter är banker där stadsnamn

förekommer. Det rör sig då ofta om att regenten i fråga har grundat staden och gett den stadsprivilegier. Provinsbanker med betydligt större verksamhetsområde avbildar inte så ofta kungligheter och ett av få exempel är *Kopparbergs Enskilda Bank* som visar en monark.

Gustav Vasas porträtt finns på Kopparbergs Enskilda Banks sedlar med årtalet 1894 och i valörerna 100, 50 och 10 kronor. På de båda högre valörerna återfinns Gustav I Vasas bröstbild med öppen krona, medan bröstbilden på 10-kronorssedeln är utan krona (fig. 1). Banken hade startat sin verksamhet 1836 och namnet var då Stora Kopparbergs Läns och Bergslags Enskilde Bank. Verksamheten var koncentrerad till Dalarna med huvudkontor i Falun. Namnändring till Kopparbergs Enskilda Bank hade skett 1857.

Gustav Vasas öden och äventyr i Dalarna är en traditionell benämning på sägner som behandlar Gustavs tid i landskapet åren 1520–1521. Gustav Eriksson Vasa, valdes till Dalarnas hövitsman 1521, till Sveriges riksförståndare och slutligen till Sveriges kung år 1523 som Gustav I. Och han förknippas än i dag med landskapet Dalarna, inte minst genom Vasaloppet.

Andra kungligheter

Nu är Gustav I inte den enda kunglighet som porträtteras på sedlar utgivna av svenska privatbanker. Två ban-

2. Borås Enskilda Bank. 50 kronor 1894. Gustav II Adolf.
Tryckt hos AB Jacob Bagges Sedeltryckeri, Stockholm. 147 x 133 mm.

3. Christianstads Enskilda Bank. 10 kronor 1875. Kristian IV av Danmark.
Tryckt hos Bradbury, Wilkinson & Co, London. 132 x 73 mm.

ker som har använt Gustav II Adolfs porträtt är *Göteborgs Enskilda Bank* och *Borås Enskilda Bank*. Monarken har gett de båda städerna dess stadsprivilegier.

På Gustaf Adolfs torg i centrala Göteborg står Gustav II Adolf staty och pekar ner från sin upphöjda position. Enligt myten ska han ha sagt: "Här ska staden ligga", när han grundade dagens Göteborg som fick sina stadsprivilegier 1621. Staden Borås fick sitt privilegiebrev av kungen 1622. Grundaren ville legalisera den riksomfattande gårdsfarihandel och för att kronan skulle få skatteintäkter från de så kallade "knallarnas" försäljning.

Göteborgs Enskilda Bank och Borås Enskilda Bank har i sina utgivningsrätter passat på att hylla städernas grundare genom att avbilda konungen på flera sedelvalörer. På Boråsbankens sedelvalörer 100 och 50 kronor återfinns Bengt Fogelbergs

staty av Gustav II Adolf (fig. 2), medan baksidan på de tre valörerna 100, 50 och 10 kronor har en bröstbild av Gustav II Adolf.

Staden Kristianstad grundades efter Kalmarkriget år 1614 av den danske kungen Kristian IV efter att den närbelägna medeltida staden Vä bränts ner. Kristianstads kommun har än i dag Kristian IV:s sigill med ett "C4" i sitt kommunvapen. Märk dock att detta sigill i likhet med andra kungliga sigill hade en romersk fyra (IV) och att Kristianstads kommuns moderna vapen har en arabisk fyra (4). Detta sigill användes även under en tid på *Christianstads Enskilda Banks* sedlar.

Redan på första oktrojens sedlar, som kom 1865, finns på framsidan Kristianstads med kunglig krona krönta vapen, ett krönt monogram, C4. Andra oktrojens sedlar som kom 1875 återger en bröstbild på Kristian IV (fig. 3). Bland annat finns

den höga valören 500 kronor med denna bild. Detta är enda gången som en utländsk monark avbildats på en svensk sedel, om man bortser från att drottning Margareta under Kalmarunionen även var regent över Danmark och Norge.

Kalmar Enskilda Bank uppmärksammade unionsdrottning Margareta på sina sedlar. Margareta Valdemarsdotter, född 1353, avled i oktober 1412 av pesten. Hon var regerande drottning av Danmark och Norge 1387–1412 och Sverige 1389–1412. Margareta kröntes i Kalmar den 17 juni 1397 varefter en unionsakt daterad 20 juli 1397 uppsattes, den så kallade Kalmarunionen.

På de högre valörerna 100 och 50 kronor, som utgavs 1894, ses drottning Margareta sittande med en sköld vari tre kronor och i hennes knä finns Kalmarunionens aktstycke. Den lägre valören 10 kronor visar unionsdrottningens bröstbild (fig. 4).

År 1642 förnyade drottning Kristinas förmyndarregering stadsprivilegierna för Bro, som då fick namnet Kristinehamn. Staden Christinehamn är således uppkallad efter drottningen. På 10-kronorssedeln från Christinehamns Enskilda Bank, som utgavs från 1884, finns hennes bröstbild vilken är ett porträtt efter Sebastien Bourdon.

Westerbottens Enskilda Bank började ge ut sedlar 1866. På 10-kronorssedeln 1881 samt 50- och 100-lapparna med årtalet 1883 finns en bröstbild av en drottning. Enligt muntliga traditioner återges drottning Kristina, trots att ingen porträttlikhet föreligger (enligt Platbärzdis 1965.). Västerbottens residensstad, Umeå, fick 1646 de definitiva stadsprivilegierna av drottning Kristina och i denna stad låg bankens huvudkontor.

Även *Stockholms Enskilda Bank* valde ett kungaporträtt. Bankens sedlar visar dels en Sveagestalt med lejon och trekronorssköld, dels en fantasi-bild av Stockholms skyddshelgon Erik den helige (Sankt Erik) (fig. 5). Erik den helige erkändes som kung i slutet av 1150-talet i Västergötland. Hans son var kung Knut Eriksson.

4. Kalmar Enskilda Bank. 10 kronor 1894. Unionsdrottning Margareta.
Tryckt hos Bradbury, Wilkinson & Co, London. 133 x 73 mm.

5. Stockholms Enskilda Bank. 100 kronor 1876. Erik den helige.
Graverad och tryckt hos The National Bank-Note Co, New York. 144 x 130 mm.

Oscarshamns Enskilda Bank hade en kort utgivningsperiod. Samtliga sedelvalörer, 100, 50, 10 och 5 kronor med årtalet 1877 visar en stående kvinna som håller en sköld med stadens vapen, Oscar I:s krönte namnchiffer. År 1785 gjordes den första kända ansökan om stadsrättigheter hos dåvarande kungen, Gustav III. Ansökan avslogs men kom att följas av flera nya ansökningar under 1700- och 1800-talen. Först efter den nionde ansökan beviljades stadsrät-

tigheter år 1856. Döderhultsvik bytte då namn till nuvarande Oskarshamn, efter dåvarande kung Oscar I. Oskarshamn var den sista ort i landet som fick stadsprivilegier enligt gammalt mönster.

År 1874 beslöt Uplands Enskilda Bank att låta trycka sedlar i England hos Bradbury, Wilkinson & Co, vilka redan i flera fall tryckt svenska bankers sedlar och var världens då största sedeltryckeri. Bradbury tog fram olika förslag och på ett av dessa före-

6. Uplands Enskilda Bank. 10 kronor 1874. Oscar II.
Provtryck hos Bradbury, Wilkinson & Co, London. 133 x 73 mm.
SKANNAD UR NATHORST-BÖÖS 1982.

kommer Oscar II i uniform. Nu stannade det vid ett förslag och banken kom aldrig att förse sina sedlar med den regerande monarken i landet.

Inte kunglig, men Axel Oxenstierna blev efter Gustav II Adolfs död 1632 den självskrivne auktoritet som det svenska riksrådet och förmyndarregeringen kom att luta sig mot. Han hade varit Gustav II Adolfs närmaste man under en mycket lång tid. År 1622 blev han generalguvernör över Riga och 1629 förhandlade han fram Stilleståndet i Altmark, där Sverige erhöll Livland. Samma år blev Oxenstierna generalguvernör över de nyerövrade svenska territorierna i Preussen. Efter kungens död i Lützen 1632 blev han i praktiken landets regent då drottning Kristina var ommyndig.

Sedlarna som utgavs av Mälarpровinsens Enskilda Bank med årtalet 1894 i valörerna 100, 50 och 10 kronor visar på baksidan Axel Oxenstiernas bröstbild. Vidare har Axel Oxenstierna porträtterats på ett mynt – den förste ej kungliga person, som fick sitt porträtt präglat på ett mynt. Myntet utgavs med en riksdalers vikt. Uppfattningen om myntorten har varierat men enligt Hemmingsson (2005) ska det vara präglat i Würzburg.

SEDLARNA FIG 1–3 OCH 5 TILLHÖR KMK.
SKANNADE AV MGL.

FIG. 4, PRIVAT ÄGO. SKANNAD AV FÖRFATTAREN.

Litteratur (och mer om privatbanksedlar)

Golabiewski Lannby, M.: Tjattigt med Gustav Vasa på äldre sedlar? *SNT* 2015:3 s. 58–59.

Hemmingsson, B.: Axel Oxenstiernas mynt och medaljer. *SNT* 2005:8 s. 190–193.

Nathorst-Böös E.: Gemensamma motiv på svenska och utländska sedlar. *NNÄ* 1971 s. 149–171.

— Ur Uplands Enskilda Banks sedelhistoria. *NNÄ* 1982 s. 105–118.

Platbärzdis, A.: *Sveriges sedlar*. Del 3. De enskilda bankernas sedlar 1831–1902. 1965.

Widell, M.: Riksbankens ensamrätt på sedelutgivning 100 år. *SNT* 2004:8 s. 180–181.

Wiséhn, I.: Bradbury, Wilkinson & Co och svensken Victor Fock. *SNT* 2007:7 s. 169.

— Sedlarna som utgavs av Christianstads Enskilda Bank. *Moneta* 5 s. 81–96. 2011.

Cecilia von Heijne: *Sveriges Mynthistoria. Landskapsinventeringen. 12. Myntfynd från Skåne, Kristianstads län*. 2015.

ISBN 978-91-89256-54-5. 300 s. Illustrerad. Säljs i Kungl. Myntkabinettets butik.

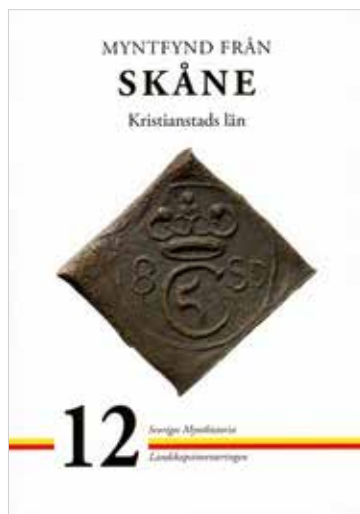
SML 12

EFTERSOM DET RÅDDE BRIST på betalningsmedel under belägringen av Kristianstad i slutet av 1670-talet lät den danske generalmajoren Hans Vilhelm von Meerheim prägla provisoriska mynt av koppar och bly. På omslaget till SML 12 ses en kopparklipping i valören 8 skilling dansk präglad i Kristianstad 1677 med Kristian V:s monogram.

Staden hade grundats 1614 av Danmarks kung Kristian IV efter Kalmarkriget. Därav stadens namn och så småningom länets namn efter dess residensstad. När Christianstads Enskilda Bank bildades på 1800-talet valde banken att på dess sedlar, såsom det också var brukligt, visa stadens grundare. Att Skåne varit danskt märks även på alla de danska mynt som påträffats bland fynden från vikingatid, medeltid och nyare tid.

Volymen är nummer 12 i ordningen inom Kungl. Myntkabinettets projekt *Sveriges Mynthistoria Landskapsinventeringen*, där nu hittills sjutton landskaps myntfynd publicerats. Men det är första gången ett landskap har delats. På grund av dess rika fyndmaterial har man presenterat Skånes myntfynd i två volymer, nämligen före detta Kristianstads län och Malmöhus län enligt den gamla länsindelningen fram till och med 1996.

Denna Skånekatalog är på 300 sidor, fyndantalet är 446 och antalet mynt mer än 28 500 plus ett större tillägg som kommit till författarens kännedom först efter att katalogen färdigställts. Författaren, Cecilia von Heijne, har gjort en översiktlig sammanställning av innehållet i kapitlet "Myntfynd från Skåne" som åskådliggjorts genom det rika kartmaterialet.

Jag inser vilket enormt inventeringsarbete författaren nedlagt.

De allra äldsta fyndmynten i denna länsdel utgörs av *romerska* mynt – cirka 635 stycken fördelade på tjugo fynd. De *vikingatida* myntens antal är omkring 4 400 från femtio fynd. De äldsta inom denna period utgörs av islamiska mynt för att sedan successivt över tid övergå till danska mynt dominerade av Sven Estridsens myntning i Lund på 1000-talet. De *medeltida* fyndmynten utgörs av cirka 3 100 stycken från omkring 180 fynd. Inom denna period förekommer ofta de så kallade borgarkrigsmynten. Så mycket som 70 % av fynden kan dateras till *nyare tid*. Sammantaget finns uppgifter om cirka 20 000 mynt från 296 fynd inom den perioden. Skåne är det landskap som är allra mest fyndrikt på talemynnt, det dominerande handelsmyntet under flera århundraden.

Projektet *Sveriges Mynthistoria, Landskapsinventeringen* inleddes av professor Brita Malmer i slutet av 1970-talet. Hennes idé var att på ett enkelt men överskådligt sätt publicera alla Sveriges landskaps myntfynd i katalogform i stället för på registerkort. På så sätt skulle kunskapen om myntfynden spridas och vara lättillgänglig för forskning inom numismatik och ekonomisk historia. Fyndomständig-

heter och myntbeskrivningar skulle beskrivas kortfattat och med referenser för den som ville söka vidare. Men vartefter volymerna publicerats har innehållet svällt och syftet utvidgats.

Personligen uppskattar jag Skånevolymens och tidigare volymers berättande beskrivningar av fyndomständigheterna, en uppskattning jag kan tänka mig att även hembygdsintresserade delar. Vill man fördjupa sig går man till de många angivna referenserna som fyller hela elva sidor i slutet av denna bok. Kapitlet "Sägner, tradition och kuriosas" upptar hela tretton sidor och uppvisar såväl verkliga myntfynd som skattsägner. Inte minst intressant för studerandet av folktro och etnologi i allmänhet inom denna del av Skåne.

Bildplanschererna är i färg, valda med omsorg och uppdelade i tidsperioderna järnålder, vikingatid, medeltid, nyare tid samt numismatiskt anknutna föremål och kuriosas.

Ytterligare två volymer är under arbete. Det gäller landskapen Västmanland (publiceras inom kort) som nummer 13 och Gästrikland/Hälsingland (Gävleborgs län) som nummer 14. Fem mycket fyndrika landskap återstår efter att även dessa färdigställts: Västergötland (möjligen som nummer 15), Småland, Södermanland samt Öland och Gotland och förstås Skåne, Malmöhus län.

Ser fram emot när alla Sveriges landskap är täckta inom projektet. Att inventera myntfynd och i många fall göra ombestämningar av äldre myntfynd med nya referenser är ett omfattande forskningsarbete som kräver numismatisk kunskap.

Katalogerna säljs i Kungl. Myntkabinettets butik (endast Upplandsvolymen är slutsåld). Än så länge ligger inte nummer 12 på nätet, men där finns tidigare utgivna volymer att tillgå som pdf, se: sml.myntkabinettet.se

Monica Golabiewski Lannby

Kroatiska sedlar tryckta på svenskt papper

NY KUNSKAP DYKER UPP när man minst anar det. På en rastplats utefter autobahn i södra Tyskland fick jag sommaren 2014 helt ny information om kroatiska sedlar! En i resesällskapet hade för drygt tjugo år sedan stannat på just denna rastplats. Orsaken till stoppet den gången var inte semester utan en tjänsteresa till Zagreb.

Efter självständighetsvalet 1991 utropade Kroatien sig som självständigt från Jugoslavien den 25 juni. En väpnad konflikt bröt ut och varade i flera år. Ett nytt land behöver en egen valuta och den valutan beställdes och trycktes upp i utlandet. Det var just en transport av sedlar från Tumba Bruk till Zagreb som föranlett min reskamrats förra besök på rastplatsen. En svensk säkerhetsbil från Riksbanken ombesörjde transporten.

Tyvärr var stoppet förra sommaren efter autobahn kort och jag fick vänta nästan femtio mil till nästa stopp och övernattningen i Österrike innan jag fick hela historien berättad: Transportörerna hade fått en bunt sedlar som souvenirer från resan och här börjar det spännande. Jag fick berättad en historia inte bara om kroatiska sedlar tryckta på Tumba Bruk i Sverige utan även historien om dessa sedlar tryckta på svenskt vattenstämplat papper avsett för den svenska sedelserien. Reskamraten minns tydligt att dessa sedlar hade svenska vattenstämplar.

År 1981 slutade den svenska pappersfemman att tryckas (den var sedan giltigt betalningsmedel fram till 31 december 1988). Tydligt fanns 1993 ett antal rullar med papper till dessa femmor kvar och rullarna plockades fram när de kroatiska sedlarna skulle tryckas.

Kroatisk 25 dinars 1993 och en svensk femma 1974.
Inlagd är också en inarbetad bild där vattenstämpeln "5"
på den kroatiska sedeln syns tydligt.

FOTO: FÖRFATTAREN.

Dessvärre fanns inga souvenirer från Europaresan kvar, men min resekompis hade ett tydligt minne av att sedlarna var på mycket stora belopp. Den informationen stämmer bra då Kroatien likt Jugoslavien hade en rusande inflation med många nollor på sedlarna.

Eftersom det inte fanns några sedlar bevarade började jag söka runt på internet efter kroatiska sedlar tryckta på svenskt vattenstämplat sedelpapper. Den enda sedel jag lyckats hitta är en riktig lågvalör på 25 dinars från 1993 där den svenska femmans

vattenstämpel i form av "5" tydligt syns. Några högre valörer tryckta på svenskt sedelpapper har jag ännu inte lyckats identifiera.

De är säkert många utländska valörer som trycks på Tumba Bruk (ägt av Crane AB sedan 2001), kanske finns andra valörer och andra länders sedlar där överblivet svenskt vattenstämplat sedelpapper använts? Jag har inte lyckats hitta några flera än just denna 25 dinars-valör från Kroatien. Se hemsidan: <http://www.tumbabruk.se/>

Ingemar Svenson

Strandbergs Mynthandel & Aktiesamlaren AB

Värderar, köper och säljer
mynt, ordnar, medaljer, aktiebrev,
sedlar, äldre handlingar m.m.

www.strandbergs-mynt.se

Arsenalsgatan 6 • Box 7377 • 103 91 Stockholm
Tel. 08 - 611 01 10 • Fax 08 - 611 32 95

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46
Box 5132 • 102 43 Stockholm
Tel. 08 - 662 62 61
Fax 08 - 661 62 13

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR
MEDALJER • ORDNAR

Lagerlista över svenska personmedaljer
och numismatisk litteratur

www.nordlindsmynt.se

MYNTKONSERVERING – ett sublimt, gränsöverskridande konsthantverk (2)

Av Per-Göran Carlsson

Dagens samlare vurmar för patina utvecklad över tiden. Vad som är naturlig patina kan diskuteras. Patina är ofta en kombination av myntets grundkvaliteter samt hur det förvarats från tid till annan. Den varierar förstås i förhållande till metallegeringen och det präglande resultat som stampbildernas skick och mynttämnets kvalitet haft vid präglingsstillfället.

Förnämligast är den patina som på främst äldre silvermynt utvecklats en slags "skuggpatina vid de präglande relieferna". Det anses i samlarkretsar vara en synnerligen "optimal" patina och definitivt ett tecken på att ingen tampats med myntet, rengjort det eller liknande. Det är känt att vissa material, garvsyra i plånböckers läder, skåp av syrabetande träslag, papperskuvert och diverse olika plastmaterial genererar aktiva ytbeläggningar som kan utvecklas i regnbågens färger. Luftens sammansättning och fuktighetsgrad spelar också in.

Puder och pulver

Egyptens kung Farouk var sorsamlare och hade väldiga myntsamlingar. Samlandet var så intensivt och administrativt betungande att han anställde kuratorer och inköpare. I deras arbetsuppgifter ingick att pudra nyförvärven med talk som har en absorberande och avstötande effekt på den fuktighet, som var och en som besökt Kairo känner till och kan föreställa sig de varierande effekterna av.

Men ett mindre känt faktum är att talken fäster sig vid myntytan, i värsta fall nästan etsar sig fast i myntmotivens bottenyta och kan skapa ett fläckigt mönster. Ett orört – "otvät-

tat" – Faroukmynt kan kännas igen på dessa karaktäristiska drag. "Tvättade" Faroukmynt kan likaså anas sin proveniens, eftersom det är svårt att avlägsna dessa beläggningar. Nämnade exempel kan berätta om ett mynts öde och vara ett visst bevis vad gäller proveniens men kan likaså anses vara fördärvligt och förödande.

Den i förra avsnittet nämnda ekströmska myntsamlingen innehöll många vackra mynt med proveniens från den danske sorsamlaren, grosshandlaren Lars Emil Bruun. Då, i slutet av 1800-talet och de första årtiondena in på 1900-talet, var fotografering fortfarande ganska exklusivt och det var relativt dyrbart att trycka fotografiska avbildningar för böcker och kataloger. När bättre samlingar skulle auktioneras tryfferades sådana kataloger med ljustrycksplanscher, som ibland såldes separat i förhållande till den tryckta förteckningen.

En annan intressant aspekt är att man hade svårt att bemästra ljus och reflektioner för att frambringa reliefen hos de fotograferade objekten. Härtill kunde patina och andra former av ytbeläggningar påverka tydligheten i de tagna fotografierna. Fotografiska närbilder var ju knappt möjliga att framställa, det var skala 1:1 som gällde. För att i möjligaste mån få en jämn gråskala och undkomma oönskade reflexer på mynt med stämpelglans lät man framställa gipsavtryck av de utvalda blivande planschmynten. På så sätt arrangerade man "bild-kartor" med ensidiga gipsavtryck och parade ihop åt- och frånsidor. Resultaten blev skarpa och tydliga avbildningar, ändamålsenliga för syftet att visa objektens utprägling och grad av förslit-

"Kvalitet var inte lika viktigt för uppskattning då som nu. Samlarfokus låg på att samla mynt, fylla luckor, oavsett skick."

ning, medan man utifrån bilderna naturligtvis inte kunde analysera patina, eller graden av stämpelglans. Ibland bistod katalogbeskrivningen med extra upplysningar om sådana "skönhetsfaktorer". Kvalitet var inte lika viktigt för uppskattning då som nu. Samlarfokus låg på att samla mynt, fylla luckor, oavsett skick.

Bruun var på det sättet en "modern" samlare och en slags föregångare, eftersom han i påfallande utsträckning förvärvade exemplar i sådana kvaliteter som fortfarande utgör bland de bästa som går att uppbringa på samlarmarknaden. Notabelt är – utifrån min egen erfarenhet av att ha ägt och studerat ett antal fina Bruun-mynt – bland dessa silvermynt speciellt att de har en påtagligt uniform gråblå-skimrande patina. På vissa mynt kan man ana spår av rester av medel, kanske talk, som kan ha använts kring framställningen av de avtryck som sedan fotograferades. Kanske har då sådana pulverrester påverkat och till och med katalyserat patineringen till vad vi kan uppleva i dag. De Bruun-mynt jag hanterat har sett mycket "friska" ut trots patinan. Jag har uppfattningen att åtskilliga "patina-mynt" utan aktiva ärgbeläggningar mår bra av den patina som täcker och skyddar myntets yta.

Det är inte lätt att bedöma orsak och verkan, men man kan dra jämförelser med en annan nyligen auktionerad storsamling – *Bonde på Eriksberg*. Bondes silvermynt var samlade i omgångar men lejonparten under 1800-talet. Ytterst få av denna samlings silvermynt har motsvarande grå-blå patina som Bruuns mynt uppvisar. Överlag är Bruuns samling av högre kvalitet än Bondes, som i vissa fall gav intryck av mer eller mindre ovarsam rengöring i gången tid. Om orsaken till hur patina utvecklas – om mynten ligger stilla, beroende på underlagets eventuella påverkan förstås – skulle vara likvärdig hade naturligtvis Bruuns och Bondes mynt haft mer snarlik patina, jämförelsevis. Som observation i en allmän diskussion om patina och konservering kan den påtagliga skillnaden vara värd att notera.

Ett annat exempel är den på sin tid kände apotekaren i Skövde, *Gustaf Cavalli*, som med tiden blev Sveriges störste kopparmyntssamlare och världens störste plåtmyntssamlare. Trots goda resurser som tillät honom att förvärva ett stort hus i Skövde och effektivt härbärgera sina omfattande numismatiska samlingar, fordrades ändå viss hushållning med utrymna. Det innebar att de tunga och utrymmeskrävande kopparplåtmynten behövde manglas och planas ut för att kunna stadigt staplas i högar eller lutas i stora rader mot varandra.

För att undvika att smuts och ärg grodde och aktiverade frätskador på plåtarna lät han rengöra plåtarna och sedan grafitera dem med ett slags kulpulver som skulle ha samma skyddande effekt. En Cavalli-plåt känns därför igen främst genom sina påtagligt tillplattade hörn samt den pulveraktiga beläggning, som lätt färgar fingertopparna mörka när man hanterar plåten. Under detta pulverskikt anas en ofta ljusare rengjord yta.

Plåtarnas stämplat avtrycktes i stanniol och sparades för att mer lätthanterligt möjliggöra studier av stämplat och variationer. Många plåtar förvarades i ett slags waxade skyddande konvolut, på vilka Cavalli gjort

”När ett mynt väl är präglat lämnar det sitt ursprungliga skick redan efter präglingsögonblicket. Det kan aldrig konserveras eller renoveras tillbaka.”

anteckningar om innehållet. Tillsammans bildar plåt och konvolut en enhet som blir charmigt att äga. De är ett påtagligt bevis på forna tiders konserveringsidéer och som har förutsättningar att följas åt in i framtiden så länge ensemblen vårdas väl.

I dag brukar däremot samlandet av plåtmynt indelas i tre förutsättande kvalitetskategorier: 1. Naturella plåtar, i det skick de "överlevt till i dag", 2. Cavalli-plåtar (många nu i Avesta Myntmuseum) samt 3. Skeppsfyndsplåtar, exempelvis Nicobar, mer eller mindre korroderade och härstammande från stora fartygslaster på export som förlist, återfunnits och på legalt sätt kommit ut på den globala samlarmarknaden.

En kombination av dessa tekniska och miljörelaterade variabler skapar grogrunden för patina, som är mer eller mindre korrosiva angrepp på myntytan. Det finns en uppfattning bland samlarna att patina representerar ett skyddande skikt och i varje fall försvårar mer aktiva korrosiva angrepp. Det instämmer jag också i, medan en veteran som konservatorn (se förra avsnittet) menade att all patina är ett sakta men säkert pågående "angrepp" av korrosiv karaktär. Att patina skulle kunna utgöra en skyddande hinna mot just mer "frätande, tuggande" korrosion ansåg inte konservatorn. Om jag ändå gör mig till tolk för denna åsikt för trettio år sedan, tror jag att det för enkelhetens och konsekvensens skull mer var en princip snarare än att låta en glidande uppfattning slå rot och riskera orsaka värre missförstånd än konsekvens.

Jag anser att ett mynt som ser ut att

ha en naturligt utvecklad patina men ser "friskt" ut har fortsatt goda "överlevnadsbetingelser". Är myntet exempelvis månghundraårigt men ser bra ut i dag, är nog den lämpligaste sunda-förnuft-filosofin att lämna det utan åtgärd. Då har vi som korttidsförvaltare av ett kulturarv troligen orsakat minst skada i den fortsatta förvaltningen av föremålet. Däremot kan olika slags konserverande åtgärder vara försvarbara för att öka identifieringsmöjligheter vanligtvis då för mynt av "mass-karaktär". När ett mynt väl är präglat lämnar det sitt ursprungliga skick redan efter präglingsögonblicket. Det kan aldrig konserveras eller renoveras tillbaka. Myntkonservering i en samlares ögon innebär i första hand snarare att försöka återställa synintrycket av dess ursprungliga karaktär, i förhållande till den utsträckning slitage och effekter av beläggningar tillåter.

Förutom professionella konservatorer finns privata "mynt-doktorer" som efter kraftig rengöring anbringar kemiska vätskor och krämer vars reaktiva effekter kan lura ögat och ge synintryck som påminner om äldre "fin patina". Ibland är detta skickligt utfört och går knappt att avslöja ens av ett tränat öga. Detta kan ha en positiv effekt på det kommersiella värdet av ett objekt. I andra fall accelererar sådana konstgjorda patineringsåtgärder fortsatt reaktion med atmosfären som över tiden ger onormala färgskalor och utseenden och avslöjar en patinamanipulation som svårigen går att reversera. Sådan skador kan bli permanenta och förvärras över tiden.

I samband med avancerade konserveringsåtgärder och nyttjande av moderns instrumenttekniker i USA har det visat sig att man kan avslöja konstgjorda patina-beläggningar tack vare elektroniska analyser av ytskiktets beläggningar. Således kan kortsiktiga manipulationer motverka ett långt större intresse av även kommersiell natur. För andra slags föremål och material kan däremot visuella intryck och funktionsmässighet äga bättre giltighet som drivkrafter och motiv för konservering.

Internationella perspektiv

Sedan slutet av 1980-talet finns flera företag i USA som framgångsrikt lanserar service och produkter som berör äkthetsbestämning, kvalitetsbedömning, registrering. De tillhandahåller fönsterkapslar i hårdplast med digitaliserad identitetsetikett, som ska skydda det inneslutna från såväl fysisk överkan som påverkan från luftens partiklar samt även vara ett bestående hinder mot förfälskningar av informationen om mynt i kapsel.

Inledningsvis satsade man på den amerikanska marknaden. Den är fortfarande den största och mest lukrativa och omsätter nu hundratala miljoner dollar per år (oräknat värdet av hanterade mynt). I dag kapslar man hela världens samlarmynt inklusive finare antika mynt i såväl guld, silver som brons. Sakta med säkert ser vi dessa kapslar äntra även de svenska auktionerna och de lär nog bli mer frekventa framöver. Denna utveckling har också ytterligare säkerställt den kommersiella massmarknaden som på amerikanskt manér är klart spekulativ till sin natur. Givetvis finns den gamla stammens samlare kvar också i USA, som heller inte bryr sig om dessa nymodigheter. Likväl måste man konstatera att de stora auktionsföretagen i USA numera undantagslöst kapslar de fina namn-samlingar mynt, polletter och sedlar som rosat utbudet under senare år.

Hela konceptet har utvecklats till en trygghetsfaktor, som dels oberoendeförklarar auktionsföretagen (det är ju bedömningsföretagets åsikt som är kapslad), dels medger för köparen att känna ökad trygghet. En gradskallnad i USA – jag avser den tiogradiga skalan av kvaliteten "ocirkulerad" – är mycket avgörande för den i vissa fall näst intill matematiska beräkningen av värde och dagskurser. Inkapslade mynt, sedlar, frimärken, serietidningar har blivit råvaror som kan handlas *site unseen* givet att ett vederhäftigt graderingsföretag gjort bedömningen och står som en slags garant. Marknaden för mynt har alltså utvecklats dithän, medan de stora rariteterna och kvalitetstopparna har sin mer so-

fistikerade krets kunniga intressenter och gynnare.

Vän av ordning undrar nu vad detta amerikanska marknadsfenomen har med min belysning av konserveringsarbete att göra. I hög grad utmanar det våra föreställningar, synsätt och ställer våra uppfattningar på sin spets! Till saken hör nämligen att dessa amerikanska kapslingsföretag utvecklats till "marknads-gurus", vars åsikter är direkt avgörande hur ett mynt hanteras, om det tillåts graderas (får ej vara överkat) eller, som i fallet med rengjorda eller felaktigt konserverade objekt, ratas och får ibland etiketten "*details of ...* kvalitet sås". Kommersiellt är det numera direkt avgörande om och hur ett mynt bedöms för att dess kommersiella potential ska kunna realiseras. Icke-kapslade mynt, kallade *raw*, värderas och betalas med den återhållsamhet det innebär att försöka gå vinnande ur bedömningsprocessen hos ett inkapslingsföretag. Rätt marknadspotential – på auktion, mellan handlare och samlare – börjar med inkapsling, varefter naturligtvis de gängse handelsbetingelserna, merbeskrivningarna i kataloger eller internetsajter, trenderna, likviditeten i marknaden och efterfrågan styr transaktionsresultatet från gång till gång.

Således är det i denna kapslingsprocess som man integrerat en viktig fas där ett mynts originalitet bedöms. Det finns ytterst få, nästan bara slumpmässiga, undantag att ett mynt som är skadat, felkonserverat, rengjort eller manipulerat, slinker igenom och blir fullvärdigt kapslat. Av exempel jag själv införskaffat i studiesyfte liksom mynthandlares erfarenheter av att ha skickat in vissa av sina mynt men fått tillbaka dem med hälsning "ovärdig kapsling", eller utan den eftertraktade kvalitetsbedömningen, påvisar att det existerar nästintill ett "krondike" av åsiktsskillnader USA:s och Europas traditioner emellan, eller åtminstone ett visst mått godtycke.

Inget system kan vara perfekt så länge det involverar subjektiva bedömningar. Kapslingsföretagen i USA är nu så stora att de bemannat sig rejält

med flera led i bedömningsprocessen. På så sätt beskriver man sitt ständiga förbättringsarbete och reducering av "dålig-dag-effekter". Eftersom det mest kontroversiella faktiskt handlar om uppfattning kring rengjorda objekt, konserverade och konstlat patinerade objekt samt skadeorsaker har de skärpt sitt arbetssätt avsevärt under 2000-talet. Detta har skett genom införande av konserveringsservice samt händelsevis en kompletterande kapslingservice som tillåter "konserverade mynt" att, just det, kvalitetsbedömas och inkapslas.

I sammanhanget är det riktigt intressanta att man utvecklat, testat och tillämpar synnerligen avancerade men prisvärda tekniker, metoder och processer att konservera exempelvis de många guldmynt som återfunnits och bärgats utanför USA:s kuster från guldruschens dagar under 1800-talets mellersta decennier.

Genom tillgång på mycket likartat material i behov av någon slags rengöring och konservering, har dessa företag tillägnat sig förstklassig erfarenhet och kompetens att analysera behoven och hantera de typiska fall som vi även kan möta och vändas över i Sverige. Korrosion, fyndbeläggningar, sand och smuts, rostspår och beläggningar som liknar oljespill och tjära, grön och kraftig ärg, ja nästan hela provkartan av svåra fall har man dokumenterat och belagt vilka åtgärder som lett till önskat resultat. Med ny analysteknik har man utvecklat "verktygslådan" och det som kanske varit kostbara investeringar kan kostnadmässigt slås ut på så många fler konserverade föremål och med en så hög genomloppshastighet av föremål i processen, som inte varit möjligt föreställa sig hittills.

Vad kan vi göra i Sverige?

Man måste beundra vilken "kompetens-explosion" som skett i USA och att dessa färdigheter i konserveringskonstens ädla hantverk sprids som vinden till klotets alla hörn. Det är visserligen i första hand marknadskrafterna och amerikanska mynthandelns fenomenala förmåga att våga

och sedan klara av att "slå mynt" av dessa svåra och speciella, legala fyndomständigheter som drivit utvecklingen framåt. Men, just därför, finns alla möjligheter och borde vara av stort intresse även för våra experter på hemmaplan, inklusive myndigheter som kan stödja sådan kunskapsutveckling och erfarenhetsutbyten, att uppmärksamma och tillskjuta medel för att vår hemmamarknad inom konserveringsområdet också ska kunna uppdatera sig och komma i takt med möjligheter vi upplever på annat håll.

Även om materialtillgången inte är oändlig finns studiemässigt stora behov att åtgärda och bearbeta, såväl i museisamlingar som kanske framför allt hos samlarna. Det gäller att finna det ekvilibrium där prissättning av denna service matchar värdet av det konserverade, restaurerade objektet, myntet. Tills vidare kan man som samlare kosta på sig att få ett "svårt fall" konserverat och uppleva skillnaderna.

Under senare decennier har det i England och Östersjöområdet skett en del uppseendeväckande fynd av stora partier mynt. 1600-talets svenska kopparmynt, som exporterats som råvara och inte längre varit cirkulerande mynt när det hamnade i sankmark eller flodbotten, har återfunnits och nått samlarmarknaden. Likaså har på legala grunder många penny-mynt och vikingatida präglingar fyndats och enligt engelsk praxis, efter hemlösenplikt, där staten eller närstående myndighet aktivt avstått inlösen, återbördat mynten till upphittare att fritt sälja. I alla dessa fall har påfallande ofta nya konserveringstekniker prövats och med lysande resultat applicerats av samlarmarknaden. En del mynt har återfått en präglingsmässig fräschör som är enastående. Detta är beundransvärt och utgör intressanta jämförelsegrunder för vad konservering kan innebära.

Sådana insatser har också skapat ett uppsving för de akademiska studier som innebär fortsatt kartläggning av stampstudier och forskning kring varianter, haltanalyser och

kronologier. För sådana syften, inte helt väsensskilt samlarnas vedermödor och intressen, behöver detaljer framkallas som gör det möjligt att bedöma stilar, varianter, få hyggligt korrekta viktunderlag samt se volym och förekomst i sina rätta perspektiv. Inte minst kan man tänka sig att organisera samt delegera i nya banor som involverar flera instanser, bearbetar snabbara och effektivare samt accelererar analysprocess, dokumentation och rapportering.

För mig är det inte särskilt tydligt hur systematiskt sådant arbete bedrivs och hur schemat ser ut, vilka material och polymer som bearbetas, när och för vilka syften. En "masterplan" som ger en översiktsskild av läget, en "körplan" för forskning och konservering hand-i-hand vore intressant att ta del av. Detta skulle förmodligen också underlätta identifiering av nya sammanhörande akademiska studentuppsatser och utveckla frågeställningar värdiga doktorandinsatser.

Potentiellt finns här behov av ett skräp nya medarbetare med utveckling av metoder och verktyg med tillhörande auktoritär utbildning. Att ta intryck av erfarenheter från USA är en genväg. I den meningen, anser jag, finns en mission för de numismatiska stiftelserna att fylla, främja medverkan och stimulera en kraftsamling och mobilisering av nya arbetsgrupperingar med ökad produktivitet och säkerställning av forskningsmässig kvalitet som yttersta mål. Det är heller inte långsökt att uppmuntra samarbeten av detta slag ytterligare med England och länderna runt Östersjön.

Lockande balansgång

Hur man än betraktar restaurering, konservering och patina finns tekniska, kemiska och miljömässiga dimensioner att ta hänsyn till. Men en analys av vad som är bäst preventiv hantering av ett mynts yta i förhållande till kraven på att tydliggöra myntets formgivning för betraktelser, studier och forskningsorienterade analyser, bör också viktas mot de skönhetsvärden ett mynts patina representerar.

Detta är naturligtvis subjektivt och det är väl den aspekten som tydliggör den största skillnaden i åskådning av vad beställaren av konserveringen vill uppnå. Det är en mycket intressant frågeställning och konservatorns roll och åsikt väger naturligtvis tungt. Till slut handlar det kanske inte enbart om vad som är mest "rätt" tekniskt och objektivt, utan det handlar också om på vilket sätt konservatorn tar ansvar för sitt arbete.

Är beställaren en institution så är konservatorns insats ofta av underhållskaraktär. Så kan man säga om det mesta som redan är i förvar eller ska fortsätta vara utställt. Beställaren har en förvaltarroll och ska på lämpligt sätt dokumentera den rollen och visa på ett ansvarstagande. Det finns sällan heller någon känslomässig koppling mellan föremål och förvaltning. En person i allmänhetens tjänst, ofta med ansvar för hantering av skattemedel till förfogande i en budget, ska göra det som anses klanderfritt och i allmänhetens långsiktiga intresse.

En samlare har ofta en såväl förnuftsmässig inställning till grundproblematiken beträffande ett mynts konservering, som en känslomässig relation till objektet. Därtill ska läggas den kommersiella sidan. I samlandets filosofi vilar det tungt på samlaren att vara en god förvaltare av det numismatiska "arvet" och medverka till att det övergår i så oföränderligt skick som möjligt till nästa anförvant.

Avancerade samlare som utvecklar antingen vackra typsamlingar eller specialsamlingar som tillåter studier och analys och tillför kunskaper om ett specialgebit, dokumenterar ofta sina ansträngningar. Det kan vara i form av publicerade artiklar, smärre studier eller mer omfattande referensbeskrivningar i bokform. Vidare kan just betydande samlingar till slut komma att auktioneras och på det sättet spridas till en ny generation samlare och entusiaster.

Likt konserveringsarbetet är samlandet en sublim konstform där storleken saknar betydelse men engagemanget och passionen betyder desto mer!

Svensk myntsamling i Tyskland

Hofjuvelerare Franz Apell i Erfurt har hopbragt en intressant samling mynt från Erfurts "svensktid". Samlingen omfattar ett antal af omkring 110 stycken och är särdeles värdefull. Mynten, som för icke länge sedan öfvergått i staden Erfurts ägo och förvaras i stadsarkivet å rådhuset därstädes, äro alla präglade i Erfurt.*

Man finner på ett af mynten på den ena sidan Gustaf Adolf ligga död på slagfältet och i bakgrunden fiendens flyende ryttarhär. På andra sidan framställs konungen i en triumfvagn, som rullar fram öfver människoliknande odjur, under det att rättvisans och religionens gudinnor kröna hjältekonungen.

Äfven den svenske rikskansleren Axel Oxenstiernas bild och vapen återfinner man här på mynt, som präglats under den tid, han var rektor för Erfurts universitet.

Tidningsnotis i Wedbergs klippsamling 1911 s. 194

* I Erfurt präglades mynt för svensk räkning åren 1631–1634 med Johan Schneider som myntmästare. Myntet med den döde Gustav II Adolf slogs 1633 i Wolgast där Hinrich Martens var myntmästare. Myntet (utan år) med Axel Oxenstiernas porträtt präglades troligen i Würzburg 1633/34. Red. anm.

Myntauktion

5 december 2015

Frimärkshuset Skandinavisk Filateli AB

Humlegårdsgatan 13, 114 46 STOCKHOLM

08-661 74 50

info@frimarkshuset.se

www.frimarkshuset.se

AUKTIONER & MÄSSOR

1/11	Copenhagen Coin Fair, Frederiksberg
14/11	Myntkompaniet, Stockholm, myntauktion
14/11	Svenska Föreningen för Historiska
Värdepapper, Stockholm
28/11	Sveriges Mynthandlares Förening, myntmässa
i Stockholm
5/12	Frimärkshuset, myntauktion, Stockholm
2016	
6-9/1	Stack's Bowers Galleries, svenska mynt

TILL SALU: MYNTHANDEL

Centralt belägen
Etablerad i Stockholm 1976

Varulager och inredning,
svenska och utländska mynt och sedlar
samt litteratur m.m. ingår

Tel.: 08 – 673 34 23

kl. 11⁰⁰ – 17⁰⁰ måndag – torsdag

Skarabé Mynt & Guld AB

köper och säljer

MYNT, SEDLAR
och MEDALJER

Föremål från antiken

Västra Hamngatan 6

411 17 Göteborg

Tel. 031 – 135 088

skarabe@telia.com – www.skarabe.eu

Öppet: Vardagar 10–18

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppge samlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel. och fax 046 – 14 43 69
e-post: siv-gunnar@swipnet.se

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Olympiska föremål

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel. 08 – 411 08 07
Öppet: måndag – torsdag 11–13

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt Sedlar Medaljer
Ordnar Nålmarken

Öppettider:
Vardagar 10.00 – 18.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08 – 411 50 81
Fax. 08 – 411 52 23

Bli medlem i SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Stiftad 1873

Arsavgiften är 250 kr.
Som medlem får Du SNT automatiskt!

Du kan också prenumerera på SNT
för endast 200 kr per år.
info@numismatik.se

VÄLKOMNA TILL SFHVS AUKTION NR 72

LÖRDAG 14 NOVEMBER kl. 11.00
Visning från kl. 10.00

Sheraton Stockholm Hotel
Tegelbacken 6, Stockholm, Mälarsalong B

Kontakta Bo Niklasson, tel. 016-13 48 84
e-post: bo.niklasson@eskilstunamagasinet.se

Sveriges Mynthandlares Förening anordnar

MYNTMÄSSA I STOCKHOLM

Lördag 28 november 2015
Hotell Sheraton, Tegelbacken 6
Öppettid: 10.00 – 16.00
Entré 20 kr

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING
Info mässan: Christian Hamrin • Tel. 08 – 732 66 86 • 070 – 212 64 55
www.mynt.nu/smf/

MYNTAUKTION

i Stockholm lördag 14 november 2015

Ett urval av vad som bjuds ut:

Sverige.
1 mark 1556

Sverige.
2 daler u.å.

(förminskad)

Sverige.
½ daler 1718

Ryssland.
1 rubel 1728
Moskva

Ryssland.
½ rubel 1762
St. Petersburg

Finland.
OS 1952
Prismedalj i guld
(förgyllt silver)

Sverige.
1000 kr 1873.
Ej utgiven provsedel utan serienummer.

Finland.
10 markkaa 1909.
Provsedel i utgiven färg.

Bättre mynt och hela samlingar mottages till höstens/vårens auktioner.
Vi har mycket goda möjligheter att finna köpare till dina objekt eftersom mer än 20.000 kunder i Sverige och utlandet ser varje auktion via vår hemsida och katalogen.
Kontakta oss för en förutsättningslös diskussion!

MYNTKOMPANIET

Myntkompaniet
Svartensgatan 6
116 20 Stockholm

Tfn: 08-678 32 17
Fax: 08-643 22 38

E-post: coins@philea.se
www.myntkompaniet.se

MYNTAUKTIONER

I SVERIGE AB

SVERIGES LEDANDE HANDELSPLATS FÖR KVALITETSMYNT

Välkommen att kontakta oss för en förutsättningslös diskussion.
Träffa oss på myntmässan i Stockholm den 28/11.

Myntauktioner i Sverige AB
Banérgatan 17 - 115 22 Stockholm
E-mail: info@myntauktioner.se - Telefon: 08-410 465 65
www.myntauktioner.se